

KULTUURIMINISTEERIUM

Rahvakultuuri mentorprogramm

2013 - 2017

Tallinn 2012

1. Sissejuhatus

Mentorlus on praktikas saadud kogemuste edasiandmine ja –kandumine enamkogenult vähemkogenule, mille eesmärgiks on professionaalne ja isiklik areng. Mentorlust on meetodina kasutatud juba aastatuhandeid ning mõiste *mentor* pärineb Kreeka mütoloogiast.

Rahvakultuuri mentorprogramm (*edaspidi „mentorprogramm“*) on loodud rahvakultuuri eri valdkondade elujõulisuse tagamiseks läbi **õpetajate õpetamise**.

Programm aitab kaasa taseme ning oskuste tõstmisele valdkonna tippspetsialistide ehk mentorite juhendamisel. Mentorprogrammi tulemusena saavad koori-, orkestri ja tantsujuhid, hääleseadjad, rahvamuusikud, harrastusteatri lavastajad, tehniline personal ja näitlejad ning käsitöömeistrid, -harrastajad ja -ettevõtjad asjatundlikku nõustamist, omandavad uusi oskusi ning teevad selle tulemusena professionaalsemat tööd.

2. Mentorprogrammi eellugu

Laulu- ja tantsupeo traditsiooni kandmine 2003. aastal UNESCO vaimse ja suulise maailmapärandi nimekirja, seadis riigile kohustuse luua tingimused traditsiooni jätkumiseks tulevastele põlvedele. See omakorda kohustas Kultuuriministeriumi, Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutust, Rahvakultuuri Keskust, Eesti Kooriühingut, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi koos mitmete teiste organisatsioonide, institutsioonide ning kohalike omavalitsusüksuste esindajatega töötada välja meetmed, mis aitaksid kindlustada laulu- ja tantsupeo traditsiooni kestma jäämist.

Kultuuriministri käskkirjaga moodustati 2004. aastal ekspertkomisjon, kelle ülesandeks oli välja töötada koori- ja tantsujuhtmentorite pilootprojekt.

Pilootprojekti esmane tekstiversioon valmis 2004. aasta septembris ning seda tutvustati Eesti Kooriühingule, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsile, Rahvakultuuri Keskusele ning Eesti Regionaalse Kultuuripoliitika Nõukojale. Lisaks korraldati maakondade rahvakultuurispetsialistide algatusel piirkondlike koori- ja tantsujuhtide arutelusid mentorite pilootprojekti teemal.

„Maakondlike koori- ja tantsujuhtmentorite käivitamise pilootprojekt 2005 - 2007“ põhialused ja lõplik tekstiversioon koostati Kultuuriministeriumi poolt, lähtudes komisjoni liikmete aruteludest ja ettepanekutest.

2005. aastal käivitus pilootprojekt ning selle teostajateks said rahvakultuuri keskseltsid - Eesti Kooriühing (EKÜ) ja Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts (ERRS). Nende poolt koostatud tollase hetkeseisu kokkuvõttest selguvad põhjused, mis tingisid vajaduse rakendada mentoreid:

- koorilaulu ja rahvatantsu valdkonnas puudus terviklik analüüs ja adekvaatsed hinnangud sisulisele tegevusele;

- üleriigiline keskselts jäi kollektiividele sisulise (loomingulise) konsultatsiooni osas kaugeks;
- senine riigi poolt eraldatav tegevustoetus rahvakultuuri keskseltsidele ei olnud piisav, et keskselts suudaks süvitsi ja põhjalikult valdkonda analüüsida;
- maakonnas tunti kooride ja tantsurühmade poolt puudust spetsialist-liidrist, kes tunneks valdkonda süvitsi;
- kollektiivide tase on ebaühtlane, mis ei võimalda laulu- ja tantsupeo kavva võtta kunstiliselt huvitavamad ja keerukamad repertuaari;
- koori- ja tantsujuhtide oskused on ebaühtlased, juhid vajavad individuaalset juhendamist ja konsultatsioone;
- meetodiline nõustamine on puudulik, täiendkoolituse süsteem ei toimi tõhusalt;
- kollektiivide juhtide koostöö (side) erialaorganisatsioonidega on nõrk;
- suur hulk koore ja rahvatantsurühmi tegutsevad missioonitundest.

2007. aastal tehtud pilootprojekti kokkuvõttest selgus, et pilootprojekt on end igati õigustanud. Kui esimesel aastal oli probleemiks õpetajate-juhendajate vähene huvi koolituste vastu – puudus tahe ja motivatsioon ennast täiendada, siis järgnevatel aastatel on mentorite tellimine pidevalt kasvanud. Eriti nõutud olid peomentorid laulu- ja tantsupeo aastatel, kelle ülesandeks on viia läbi laulu- ja tantsupeo repertuaaril põhinevat juhtide koolitust (konsultatsioone) väljaspool peo ettevalmistuse ametlikke üritusi – seminare ning regionaalseid eelproove.

Kokku toimus perioodil 2005 - 2007 Eesti Kooriühingul 581 ja Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsil 773 mentorkoolitust.

Pilootprojekti lõppedes nimetati see 2008. aastast ümber **Rahvakultuuri mentorprogrammiks**, mille aluseks oli uuendatud ja täiendatud pilootprojekti tekst ning rahaeralduspõhimõtted. 2008 - 2012 toimis programm endiselt kahes valdkonnas, aga vajadus laiendada mentorprogrammi nii harrastusteatri- kui ka käsitöövaldkonda oli arutluse all juba 2008. aastal.

2013. aastast laieneb mentorprogramm harrastusteatri ning käsitöö valdkonnale mida hakkavad teostama vastavad rahvakultuuri keskseltsid – Eesti Harrastusteatri Liit (EHL) ning Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit (ERKL).

3. Hetkeolukorra kirjeldus

Huvi ja vajadus mentorkoolituste järele on väga suur ning inimesed tunnevad mentorprogrammi võimalusi. Programm on saanud omaseks ning selle kasutusvõimalused laienuvad.

Koori- ning puhkpillimuusika ja rahvatantsu ning -muusika valdkonnas on nii õpetajate-juhendajate kui ka kollektiivide tase tõusnud, oluliselt on laienuvad mentorkoolituste temaatika ning mentorite arv on võrreldes programmi kahe eelmise perioodiga kasvanud olulisel määral. Koolitajatel on tekkinud hea ülevaade regioonide olukorrast, erialastest liidritest ning lauljate/tantsijate/pillimeeste võimekusest, mis aitab paremini planeerida üleriigilisi koolitusi.

4. Programmi üldised eesmärgid, oodatav mõju ja mõõdetavad tulemused

4.1. Eesmärk

Mentorprogrammi üldine eesmärk on aidata kaasa valdkonna arenguprotsesside elujõulisusele ja valdkonnas tegutsevate spetsialistide taseme ning oskuste tõstmisele.

4.2. Oodatav mõju

Mentorprogrammi tulemusena saavad spetsialistid asjatundlikku nõustamist, omandavad uusi oskusi ning teevad selle tulemusena professionaalsemat tööd. Seeläbi ühtlustub ja tõuseb kollektiivide, harrastusteatri ja käsitöömeistrite tase ning toimub nii erialane kui ka isiklik areng.

4.3. Mõõdetavad tulemused

- mentorkoolituste arv (sh. tunnid);
- atesteeritud mentorite arv;
- mentorkoolituse läbinute arv.

4.4. Programmi kaudse tulemusena:

- täidetakse UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga riigile pandud kohustusi;
- antakse tõuge rahvakultuuri valdkondade arengule ja populariseerimisele;
- saadakse valdkonna terviklik analüüs ja hinnang sisulisele tegevusele, mis aitab välja selgitada vajadusi ning planeerida arendustegevusi;
- läbi mentorkoolituste leitakse valdkonda uusi tegijaid ning kaasatakse neid loomingulistesse toimkondadesse;
- motiveeritakse noori õppima ja töötama valdkonna erinevatel erialadel;
- tagatakse laulu- ja tantsupeo protsessi jätkusuutlikkus ja peo kvaliteet;

- hoitakse vaimset kultuuripärandit ning rahvuslikke käsitöötraditsioone;
- edendatakse loomemajandust;
- tõuseb kooride, rahvatantsurühmade, rahvamuusikaorkestrite, harrastusteatri ja käsitöömeistrite teadlikkus ning kvalitatiivne tase;
- laienevad elukestva õppe võimalused.

5. Mentoritele esitatavad üldnõuded

Mentor on:

- valdkonnas tegev tipp-professionaal;
- meetodilist abi osutav õpetaja, metoodik ja nõustaja;
- kõrgel tasemel ning oma oskusi tõestanud teoreetik ja praktik;
- arvamusi liider ja loominguline ideoloog.

6. Mentorite üldised tööülesanded

- mentor valmistab ette ja viib läbi koolitusi (sh õppematerjale) vastavalt tellimusele, koolitatavate vajadusele ning oma kogemustele;
- mentor hindab valdkonna seisundit, on analüüsija ning koostab tööandjale hinnangulisi kokkuvõtteid valdkonna kohta, andes teavet ja tagasisidet aktuaalsetest valdkonda puudutavatest probleemidest;
- mentor on üleriigilisel tasandil informatsiooni edastajana partneriks KÜ-le, ERRS-ile, EHL-ile, ERKL-ile ja LTP SA-le, omades head ülevaadet piirkondade probleemidest ning arengutest.

7. Mentorite rakendamine

Mentorite tööle rakendamiseks toimib süsteem, kus mentorid täidavad nõustamise tellimusi ning ei ole kinnistatud konkreetse maakonna juurde.

Sõltumata sellest, kus mentor alaliselt tegutseb, on teda võimalik tellida mentorkoolitusi läbi viima üle Eesti vastavalt vajadustele.

8. Mentorprogrammist rahastatavad tegevused:

- mentori töötasu;
- mentori sõidukulu;
- mentori ööbimiskulu;
- mentori osaline koolituskulu;
- kontsertmeistri töötasu;
- kontsertmeistri sõidukulu;
- kontsertmeistri ööbimiskulu;
- programmi halduskulud.

9. Mentorprogrammi teostavate keskseltside ülesanded:

- korraldavad mentorite valimised, moodustades selleks vajadusel komisjoni;
- kinnitavad mentorid kuni 5 aastaks;
- vajadusel uuendavad mentorite koosseisu;
- esitavad mentorite nimekirja ja tutvustuse oma kodulehel;
- koostavad mentorkoolituse korra, mis kehtestab mentorite õigused ja kohustused ning mentorite tellimise põhimõtted;
- koostavad tellimise-, aruande-, tagasiside- ja lähetuse vormid;
- koostavad mentorite tellimise aastaelarve, lähtudes maakondlikust või piirkondlikust printsiibist;
- vormistavad mentoritega töövõtulepingud;
- peavad täpset arvestust mentorite poolt osutatud teenuste üle ning tasustavad mentoreid vastavalt osutatud teenustele;
- vastutavad mentorite poolt esitatud aruannete nõuetekohase täitmise eest;
- kompenseerivad maakonna koostööpartneritele tehtud kulutused;
- võimalusel korraldavad /võimaldavad mentoritele koolitusi.

10. Rahvakultuuri Keskuse ülesanded

Rahvakultuuri Keskus (*edaspidi „Keskus“*) on mentorprogrammis keskseltsidele üheks põhiliseks koostööpartneriks läbi maakonna rahvakultuurispetsialistide, kelle ülesanded on:

- tutvustada mentorprogrammiga loodud võimalusi maakonnas;
- selgitada välja maakonna koolitusvajadused;
- tellida maakonda mentorkoolitusi ja teha sellealast koostööd teiste maakondadega;
- tasakaalustada mentorite tellimusi valdkonna erinevate liikide vahel maakonnas;
- tagada aruande koostamine/esitamine mentori poolt läbiviidud koolituse kohta vahetult peale selle toimumist.

11. Mentorprogrammi rahastamine, koordineerimine ja rakendamine

11.1. Rahastamine

Mentorprogrammi rahastatakse riigieelarvest Rahvakultuuri Keskuse kaudu ning programmile eraldatav summa kinnitatakse iga uue eelarveaasta alguses.

Keskseltsidele eraldatav summa on protsentuaalne ning jaguneb vastavalt:

Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts – 30%

Eesti Kooriühing – 30%

Eesti Harrastusteatri Liit – 20%

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit – 20%

11.2. Koordineerimine

Programmi koordineerimise ja täitmise eest vastutab Rahvakultuuri Keskus, kes hindab programmiperioodi lõpus programmi tulemuslikkust vastavalt dokumendis toodud mõõdetavatele tulemustele ja annab vajadusel kultuuriministrile aru programmis esitatud eesmärkide saavutamisest ning edastab nõukoja ettepanekuid programmi täiendamiseks, muutmiseks või lõpetamiseks.

Programmi elluviimist koordineerib Rahvakultuuri Keskuse direktori käskkirjaga moodustatud **programmi nõukoda**, kuhu kuuluvad esindajad järgmistest institutsioonidest:

- Kultuuriministeerium
- Rahvakultuuri Keskus
- Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus
- ERRS
- EKÜ
- EHL
- ERKL

Programmi nõukoja ülesanded:

- programmiperioodi lõpus mentorprogrammile Keskseitside poolt koostatud analüüsi alusel hinnangu andmine;
- mentorite tööaja, teenuse osutamise hinna (töötasu), transpordikulude ning ööbimiskulude piirmäärade kinnitamine.

11.3. Rakendamine

- Programmi igapäevast tööd korraldab Rahvakultuuri Keskus;
- Keskseits esitab taotluse Rahvakultuuri Keskuse kinnitatud taotlusvormil selleks ettenähtud tähtpäevaks;
- Keskus sõlmib riigieelarvelise toetuse lepingud mentorprogrammi teostavate keskseitsidega, mille aluseks on esitatud taotlus.

12. Aruandlus ja analüüs

- Mentor koostab iga koolituse kohta sisulise aruande ning edastab selle vastavale keskseitsile;
- Keskseits koondab aruanded kokku, koostab nende põhjal mentorite tegevuse sisulise ning finantsalase aastaaruande ja esitab selle Kesksele vastaval aruandevormil;
- Keskus kontrollib iga eelarveaasta lõppedes mentorprogrammi aruandlust, analüüsib koolituste toimimist ning nende vastavust programmi põhimõtetega;

- Keskseks analüüsib programmi perioodi lõpus valdkonnas toimunud arenguprotsesse ning sisulist tegevust, andes hinnangu programmi toimimisest ning esitab selle programmi nõukojale;
- Keskus hindab programmi perioodi lõpus programmi tulemuslikkust vastavalt dokumendis toodud mõõdetavatele tulemustele, koostab kokkuvõtte selle toimimisest ning esitab analüüsi Kultuuriministriumile.

Rahvakultuuri mentorprogrammi alaprogrammid

1. Eesti Kooriühing - Koori- ja puhkpillimuusika mentorprogramm

1.1. Koori- ja puhkpillimuusika mentorprogrammi eesmärk:

Tagada järjepidev ja mitmekülgne elukestev õpe kõigis piirkondades üle Eesti, vastavalt koori- ja orkestrijuhitide vajadustele ja nende töö spetsiifikale, et säiliks Eesti kooride ja puhkpilliorkestrite kvaliteet, mis on aluseks meie laulupeotraditsioonile.

1.2. Valdkonna lühikirjeldus

Koori- ja puhkpillimuusika valdkond täidab kogukonnas olulist rolli selle liikmete kaasajana loovtegevusse ning elukestva õppe pakkujana. Koorimuusika valdkonnas tegutseb ca 1400 koori ligi 33000 lauljaga ning puhkpillimuusika valdkonnas ca 110 orkestrit ligi 3000 mängijaga. Need on laulupeotraditsiooni edasikandjad, kelle tegevus on protsessipõhine, sest projekti korras poleks võimalik omandada laulupeorepertuaari vajalikus mahus ja tasemel ning laulupeo tähendus kogukonna arendajana, sidujana ning haridussündmusena kaoks.

Koorivaldkonna omapäraks on mitmekülgsus: tegutsevad mudilas-, laste-, sega-, nais-, mees-, poiste-, neidude- ja noormeestekoorid, kelle arv, roll ja vajadused on mõneti erinevad. Laste- ja noortekollektiivid tegutsevad enamasti koolides, nende dirigendid on enamuses muusikaõpetajad ning vajavad sageli koorijuhtimiselast koolitust. Täiskasvanute kollektiivid tegutsevad MTÜdena, seltsingutena ning erinevate katusorganisatsioonide all, dirigentideks põhiliselt koorijuhtimiselase haridusega inimesed, kuid nende probleemiks on kollektiivide ülalpidamiskulude, töö tasustamise ja koolituskulude hüvitamine.

EKÜ ülesanneteks valdkonna hoidja ja arendajana on:

- erialaste õppematerjale väljaandmine;
- kooride, puhkpilliorkestrite ja koori- ning orkestrijuhitide andmebaaside pidamine;
- vajaliku informatsiooni vahendamine ja levitamine;
- erialaste ja valdkonna arengut toetavate koolituste korraldamine;
- rahvusvaheliste suhete arendamine läbi erinevate organisatsioonide;
- Eesti ja rahvusvaheliste koorisündmuste korraldamine;
- kollektiivide, juhendajate, toetajate ja koostööpartnerite tunnustamine;
- uudisloomingu tellimine kõigile kooriliikidele;
- valdkonna nähtavaks muutmine läbi meediakanalite.

1.3. Hetkeolukorra kirjeldus

Koorid ja puhkpilliorkestrid tegutsevad vastavalt oma võimalustele ja ümbruskonna spetsiifikale. Valdkond vajab pidevalt analüüsi ja hinnanguid sisulisele tegevusele. Maakondades tegutsevate kollektiivide juhid vajavad täiendkoolitust ning tagasisidet oma töö kohta, kuna kvalifitseeritud dirigente on maakonnas vähe, sest töötasu on väike. Koori- või orkestrijuh, kes ei tööta koolis, teeb oma koori- või orkestriproove sageli väga väikese tasu eest, kuna tööandjaks on seesama kollektiiv MTÜ või seltsinguna. Enamasti puudub neil ressursid oma juhti koolitada ning EMTA korraldatavad juhtide koolitused on kallid.

Samuti on koolitusvajadused on väga spetsiifilised ning üksikuid aineid EMTA täienduskoolituskeskusest võtta on keeruline ja kallis, samuti on väljastpoolt Tallinna tulejatele transport kulukas.

Mentorprogrammi kaudu lahendatavad põhiprobleemid

- Mentorprogrammi kaudu on dirigendil võimalik oma maakonda tellida vajadustele vastav koolitus;
- Mentoril on koolitusel võimalus suhelda väiksema hulga inimestega, vastata küsimustele ning selgitada välja iga koolitusel osaleja võimalused ja vajadused;
- Mentorkoolitus parandab kooride taset ning aitab kaasa uute kooride tekkele;
- Mentorprogramm aitab võrdsustada regionaalseid võimalusi – kui suur osa spetsialiste on koondunud Tallinna, siis mentorprogrammi raames on võimalik kõigil maakondadel nende teadmisi ja kogemusi kasutada.

1.4. Koori- ja puhkpillimuusika mentor

- Mentoril on erialane kõrgharidus ning IV või V kutsekategooria;
- Mentor deklareerib enda poolt läbiviidavate koolituste teemad, mis vaadatakse üle ja kinnitatakse Kooriühingu muusikanõukogu poolt;
- Mentorite lepingud on viieaastased – selle perioodi möödumisel vaadatakse nende nimekirjad ja koolitusteemad taas üle ning kutsutakse nad uuesti kandideerima, kui nende töös pole esinenud olulisi probleeme. Uuesti ei kutsuta kandideerima mentorit, keda on kutsutud koolitusi läbi viima vähem kui üks kord aastas (keskmiselt).

1.5. Lauupeomentor

- Lauupeomentori staatuse saab laulupeodirigent siis, kui ta laulupeole liigijuhiks või liigidirigendiks kinnitatakse (ei laiene ühendkoori dirigentidele) ning see kestab laulupeo lõpuni;
- Lauupeomentoril on erialane kõrgharidus ning ta peab vastama IV või V kutsekategooria nõudmistele, kuid tema koolitustemaks on ainult vastava laulupeo ja kooriliigi repertuaar;

- Lauupeomentor osaleb kollektiivide ja nende juhtide taseme hindamises laulupeoeelses kategooriasselaulmisel.

Mentorprogrammi raames on võimalik erandkorras koolitust tellida ka tippspetsialistidelt / ekspertidelt, kes pole mentorid, kuid vastavad mentoritele esitatavatele nõudmistele ning Kooriühing teeb vastava otsuse iga juhtumi puhul eraldi. See täiendus annab võimaluse mentorina rakendada tippspetsialiste, kes oma hõivatuse tõttu ei saa mentoriks kandideerida, samuti mõne teise valdkonna eksperti (autoriõigusele spetsialiseerunud jurist, kultuuriloolane, rahvarõivaspetsialist vms).

1.6. Koori- ja puhkpillimuusika mentorkoolituste teemad

- laulupeorepertuaar eri koori- ja orkestriliikidele;
- ansamblitöö;
- arranžeerimine;
- dirigeerimisõpe;
- erinevad muusikastiilid (praktiline interpretatsioon);
- hääleseade;
- kirikuaasta, jumalateenistusel laulmine;
- kooritöö korraldamine;
- kujutava kunsti ja muusika seosed;
- kunstiline juhtimine, kontseptsiooni- ja repertuaarialane nõustamine;
- töö lastekooriga;
- töö meeskooriga;
- töö mudilaskooriga;
- töö naiskooriga / neidudekooriga;
- noodiõpetus koorilauljatele;
- pop- ja jazzstiil, vokaal ja töö metoodika;
- töö puhkpilliorkestriga;
- töö brasskoosseisudega;
- rahvapärase koraalivariatsiooni ehk rahvakoraali tutvustamine;
- regilaul koorimuusikas;
- saksakeelne muusika;
- töö segakooriga;
- vaimulik muusika;
- vene muusika.

1.7. Mentorprogrammi oodatavad tulemused

- spetsialistid saavad asjatundlikku nõustamist, omandavad uusi oskusi ning teevad selle tulemusena professionaalsemat tööd;
- ühtlustub ja tõuseb kollektiivide tase, avardub repertuaar ning toimub nii erialane kui ka isiklik areng.
- luuakse tingimused noorte juhtide ja uute liidrite väljakujunemiseks;
- motiveeritakse noori õppima ja töötama koori- ja puhkpillivaldkonnas;
- aitab võrdsustada eri regioonide võimalusi saada professionaalset koolitust;
- annab muusikaõpetajale võimaluse täiendada oma koori- või orkestrijuhtimisalaseid oskusi ning võimaluse saada pedagoogilist või vokaal- või instrumentaaltöö alast nõu;
- laulupidudel saab esitada kõrgel kunstilisel tasemel olevat repertuaari;
- dirigentide oskuste ja teadmiste parandamine võimaldab luua uusi kollektiive.

2. Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts - Rahvatantsu ja rahvamuusika mentorprogramm

2.1. Rahvatantsu ja rahvamuusika mentorprogrammi eesmärk

Programmi eesmärk on tagada järjepidev ja mitmekülgne elukestev õpe vastavalt rahvatantsu ja rahvamuusika juhtide vajadustele ja nende töö spetsiifikale ning rahvatantsu ja –muusika valdkonna jätkusuutlik areng, mis on aluseks meie laulu- ja tantsupeotraditsioonile.

2.2. Valdkonna lühikirjeldus

Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts (ERRS) on rahvatantsu- ja rahvamuusika liikumist koondav organisatsioon. ERRS on rahvatantsu ja -muusika harrastajate ning kollektiivide ja juhendajate vabatahtlik ühendus (keskselts), mis tegeleb valdkonna säilitamise, talletamise ja arendamisega.

Rahvatantsu valdkonnas tegutseb ca 1600 laste-, noorte-, neidude-, naiste- ja täiskasvanute kollektiivi ning folkloorirühma rohkem kui 26000 tantsijaga. Rahvamuusika valdkonnas tegutseb ca 300 rahvamuusikakollektiivi, kus mängib koos üksikpillimeestega rohkem kui 1100 muusikut.

Rahvatantsurühmade ja rahvamuusikute tegutsemise missiooniks on:

- aidata kaasa eesti rahvusliku identiteedi säilimisele ja arengule läbi eesti rahvatantsu ja rahvamuusika väärtustamise, säilitamise, arendamise, teadvustamise ja levitamise nii Eestis kui mujal maailmas.
- tegutseda aktiivselt UNESCO kaitse all oleva laulu- ja tantsupeoprotsessi kui Eesti ühe olulise kultuurimärgi säilimisel ja arendamisel.

ERRSi ülesanneteks valdkonna hoidja ja arendajana on:

- rahvatantsu- ja rahvamuusikaõpetajate ja –harrastajate ühendamine ja esindamine ning valdkonna arendamine;
- riigi osalisel toel tegutseva tugistruktuurina võtta vastutus valdkonna protsessipõhise hoidmise ja arendamise eest;
- olla partneriks Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutusele (ELT SA) noorte ja üldtantsupidude korraldamisel ning laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide tegevustoetuse programmi rakendamisel.
- Koostöös Rahvakultuuri Keskusega erinevate koolituspäevade ja seminaride korraldamine;
- Rahvusvahelise koostöö arendamine erinevate rahvakultuuri organisatsioonidega.

2.3. Hetkeolukorra kirjeldus

Kahe viimase noortepeole ja üldpeole pürgijate arve võrreldes on need oluliselt suurenenud (enam kui 25%). Sellele aitab kaasa kindlasti pidude maine oluline tõus. Tantsupeod on muutunud etendusteks, kuhu tahetakse tulla. Alates 2004. aastast on iga peo eel tantsurühmade tantsuoskusi hinnatud ja omistatud kategooriad näitavad rühmade taseme olulist tõusu. Selle üheks kindlaks aluseks on mentorprogramm, mille

abil on võimalik õpetajaid koolitada. Rahvamuusika valdkonnas tegutseb palju üksikpillimehi, kellest osa on võimelised mängima erinevates rahvamuusika kollektiivides. Valdkond vajab pidevalt analüüsi ja hinnanguid sisulisele tegevusele. Kollektiivide juhid vajavad täiendkoolitust ning tagasisidet oma töö kohta.

Mentorprogrammi kaudu lahendatavad põhiprobleemid:

- mentorprogrammi kaudu on juhendajatel võimalik oma maakonda tellida vajadustele vastav koolitus;
- mentoril on koolitusel võimalus suhelda väiksema hulga inimestega, vastata küsimustele ning selgitada välja iga koolitusel osaleja võimalused ja vajadused;
- mentorkoolitus parandab kollektiivide taset ning aitab kaasa uute kollektiivide tekkele;
- mentorprogramm aitab võrdsustada regionaalseid võimalusi – kui suur osa spetsialiste on koondunud Tallinna, siis mentorprogrammi raames on võimalik kõigil maakondadel nende teadmisi ja kogemusi kasutada.
- ühtlustuvad juhendajate teadmised ja oskused ning paraneb analüüsivõime.

2.4. Rahvatantsu ja rahvamuusika mentor

- Rahvatantsu mentor on erialase kõrgharidusega ja vähemalt 5-aastase pideva töökogemusega antud valdkonnas või kõrghariduse/keskharidusega, erialase täienduskoolitusega ja 10-aastase pideva erialase töökogemusega (kõrghariduse mitte omamise korral on läbinud Rahvatantsujuhtide kooli);
- maakondlike või üldtantsupidude lavastamise kogemusega või iseseisvat esinemiskogemust (oma kontsertetendus) omava kollektiivi juht.
- Rahvamuusika mentor on muusika-alase kõrg- või eriharidusega, täiendkoolitusi läbinud ning omab vähemalt 10 aastast töökogemust muusikuna või kollektiivi juhina.

2.5. Tantsupeomentor ja pillipeomentor

- Peomentor on ettevalmistatava peo mentornõukoja poolt kinnitatud kunstilise toimkonna liigijuht. Peomentoriks saab olla ainult konkreetse peo liigijuht või kunstiline juht/pealavastaja ja tema assistendid, kellega sõlmitakse pärast tantsupeo või pillipeo I seminari leping, mis kehtib pärast peo lõppu kuni 3 kuud (tagasiside, kokkuvõtete, analüüsi aeg).
- Peomentori ülesanne on konkreetse peo liigi arendamine, liigirepertuaari nõustamine, õpetamine;

2.6. Rahvatantsu ja rahvamuusika mentorkoolituste teemad

Rahvatantsu mentorkoolituste teemad:

- autorilooming, lavatants;
- eesti rahvatantsu põhisammud ja terminoloogia;
- erinevad treeningstiilid;

- kehakool, rütm ja koordineerimine;
- kompositsioon ja lavastamine;
- pärimustants, seltskonnatants;
- rahvapärilised (kalendritähtpäevad, kombed);
- rahvarõivaste kandmine;
- rahvatantsu ja rahvamuusika seosed;
- tantsukirjelduste koostamine ja lugemine;
- tantsuõpetuse metoodika;
- treeningtunni ülesehitus;
- töö kollektiiviga, selle analüüs ja juhi eetika.

Rahvamuusika mentorkoolituse teemad:

- erinevate pillide õpetus (viiul, erinevad kanded, torupill, plokkflööt, kontrabass, rütmipillid, mandoliin, kitarr, löötpill, karmoška);
- erinevate (rahva)pillide valmistamine (rahvalikud puhkpillid, kanded);
- orkestri dirigeerimise alused ja rütmika;
- rahvamuusika ja –pillide ajalugu, etnomusikoloogia;
- rahvamuusika ja rahvalaul;
- rahvamuusika seadmine, orkestreerimine;
- rahvamuusika õpetamise metoodika;
- rahvamuusikaansambli loomine, juhendamine ja koosmäng;
- rahvatantsu ja rahvamuusika seosed.

2.7. Mentorprogrammi oodatavad tulemused

- juhid saavad asjatundlikku nõustamist, omandavad uusi oskusi ning teevad selle tulemusena professionaalsemat tööd;
- ühtlustub ja tõuseb kollektiivide tase, avardub repertuaar ning toimub nii erialane kui ka isiklik areng;
- luuakse tingimused noorte juhtide ja uute liidrite väljakujunemiseks;
- motiveeritakse noori õppima ja töötama rahvatantsu ja rahvamuusika valdkonnas;
- juhid oskavad analüüsida oma tööd;
- perioodiliselt toimub valdkonna analüüs ning sisulised tegevused lähtuvad valdkonna arengu eesmärkidest.

3. Eesti Harrastusteatri Liit - Harrastusteatri mentorprogramm

3.1. Harrastusteatri mentorprogrammi eesmärk:

Teatrikunsti traditsiooni hoidmine, säilitamine ja levitamine läbi eestikeelse, muukeelse ja murdekeelse teatri. Harrastajate teatrikunsti alaste oskuste ja võimete arendamine eesmärgiga tõsta harrastusteatri kunstilist taset ning teatrikunsti sotsiaalse funktsiooni tõhustamine, rikastades seeläbi paikkonna elukvaliteeti.

3.2. Valdkonna lühikirjeldus

Harrastusteatri valdkonnas tegutseb rahvakultuuri valdkondliku andmebaasi järgi kuni 400 harrastusteatri. Harrastusteatriid on kooliteater, üliõpilasteater, täiskasvanute harrastusteater/näitering, nukuteater, õpetajate teater, vene keelne harrastusteater, puuetega inimeste teater.

Harrastusteatri tegutsemise eesmärgid on erinevad ja sõltuvad regiooniti kohalikest vajadustest ja võimalustest.

EHLi ülesanneteks valdkonna hoidja ja arendajana on:

- heal tasemel teatrikunstiga tegelemine, kultuurielamuse pakkumine oma paikkonnas (projektiteater ja repertuaariteater);
- seltsielu, paikkonna tegevuse aktiveerimine;
- meeskonna tunne, sarnaselt mõtlejate koondumine, sotsiaalse enesekindluse leidmine;
- oma loovoskuste ja –võimete ning isiksuse arendamine eneseteostuse ja loominguga kaudu.

3.3. Hetkeolukorra kirjeldus

Harrastusteatri valdkond vajab pidevalt analüüsi ja hinnanguid sisulisele tegevusele.

Maakonna tasandil tunneb puudust nõustavast lavastajast – kunstilisest juhust - spetsialist-liidrist, kes tunneks valdkonda.

Keskselts jääb teatritele just sisulise (loomingulise) konsultatsiooni osas kaugeks.

Mentorprogrammi kaudu lahendatavad põhiprobleemid:

- harrastusteatri tase ühtlustub, on võimalik kasutada kunstiliselt huvitavat repertuaari, mis omakorda mõjutab kohaliku kultuurielu kvaliteeti;
- harrastusteatri lavastajate oskused on ühtlustuvad ja arenevad, juhud saavad individuaalset juhendamist ja konsultatsioone;
- paraneb meetodiline nõustamine ning täiendkoolituse süsteem muutub järjepidevaks;
- paraneb ja tugevneb teatri juhtide omavaheline koostöö;
- harrastajate ja professionaalide vahel tekib “ühine keel”, mis edendab loomingulist koostööd.

3.4. Harrastusteatri mentor

Mentor omab erialast kõrgharidust ja/või on läbinud erialase täiendkoolituse. Mentoriks võib olla erialaste kogemustega kutselise teatri või harrastusteatri valdkonnas tegutsev:

- lavastaja;
- näitleja;
- tantsija;
- koreograaf;
- kunstnik (stsenograafia, valgustus, heli);
- muusikaline kujundaja;
- teatrijuht;
- kutselise teatri tehniline töötaja või vastavate erialaste kogemustega töötaja.

3.5. Harrastusteatri mentorkoolituste teemad

- lavastamine (suunatud lavastajale): töö materjaliga (materjali analüüs, dramatiseerimine), töö näitlejaga (rolli lahendus), lavastuse kui terviku vormistamine (analüüs, tarastus, viimistlus);
- näitlejameisterlikkus (suunatud näitlejale ja lavastajale): näitleja treening (füüsiline, sõnaline ja psühholoogiline ettevalmistus), lavakõne (kõnetehnika alused, dialoog, töö tekstidega), lavaline liikumine (misanstseenid);
- lavastuse tehniline teostus (suunatud lavastajale ja kohalikule teatri tehnilisele personalile): teatrikujundus, valguskujundus, heli ja muusikaline kujundus, butafooria, rekvisiit;
- teatrimajandus (administreerimine, avalikud suhted, rahastamine).

Koolitust, konsultatsiooni ja nõustamist saab tellida eraldi kooliteatritele, üliõpilasteatritele, täiskasvanute harrastusteatritele/näiteringidele (õpetajate teatritele), nukuteatritele, venekeelsetele kooliteatritele ja harrastusteatritele, puuetega inimeste teatritele.

3.6. Harrastusteatri mentorprogrammi oodatavad tulemused

- kasvab harrastusteatri tegevuse jätkusuutlikkus;
- tõuseb harrastusteatri kvalitatiiivne tase (teatrikunst);
- avardab repertuaari valikuvõimalusi;
- suurendab ja julgustab kasutama erinevaid teatrivorme;
- regionaalsest aspektist lähtudes saavad harrastusteatri näitlejad ja lavastajad asjatundlikku nõustamist, omandavad uusi oskusi ja teevad selle tulemusena professionaalsemat tööd;
- luuakse tingimused noorte juhtide ja uute liidrite väljakujunemiseks;
- kaudselt motiveeritakse noori õppima ja töötama valdkonna erialal.

4. Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit - Käsitöö mentorprogramm

4.1. Käsitöö mentorprogrammi eesmärk

Käsitöö mentorprogrammi eesmärgiks on toetada käsitöövaldkonna arengut, rahvuslike käsitöötraditsioonide edasikestmist ning vaimse kultuuripärandi hoidmist, aidates seeläbi kaasa eesti rahva ja kultuuri püsijäämisele.

4.2. Valdkonna lühikirjeldus

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu (edaspidi ERKL) arengukavast tulenev eesmärk on väärtustada, arendada ja hoida paikkondlikke eripärasid arvestades rahvuslikke käsitöötraditsioone kui kultuurinähtust ja elatusallikat. ERKL-i kuulub 20 paikkondlikku käsitööühendust ja 14 erineva käsitöövaldkonna alaliitu. Toetajaliikmed on 43 käsitööga tegelevat väikeettevõtet. Tuginedes uuringule¹ on Eestis käsitöö ja pärandtehnoloogiaga tegelevaid ettevõtteid ja üksikisikuid kokku 496.

Käsitöö on Eestis hinnatud ja kultuuripärandi hoidmine on au sees. UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga ühinedes on Eesti võtnud kohustuse kaitsta ka traditsioonilisi käsitööoskusi.

ERKLi ülesanneteks valdkonna hoidja ja arendajana on:

- väärtustada, arendada ja hoida paikkondlikke eripärasid arvestades rahvuslikke käsitöötraditsioone kui kultuurinähtust ja elatusallikat;
- rahvuslike käsitöötraditsioonide järjepidevuse säilitamine oma liikmete tegevuse kaudu;
- kultuuriloolaste, etnograafide ja käsitöömeistrite mõttejõu ja praktiliste oskuste ühendamine rahvakunsti propageerimisel ja viljelemisel;
- rahvakunsti ja käsitööd propageerivate materjalide ja õppekirjanduse kirjastamine;
- teabepäevade, näituste, demonstratsioonide, käsitöölaadade ja muude rahvakunsti propageerivate ürituste korraldamine.
- koostöö arendamine riigi-, teadus- ja kultuuriasutustega, ühiskondlike organisatsioonide ja üksikisikutega;
- koostöö arendamine Põhjamaade ja Euroopa samasihiliste organisatsioonidega.

4.3. Hetkeolukorra kirjeldus

ERKL on ainus käsitöö valdkonda üle-eestiliselt hõlmav organisatsioon, mis põhineb suures osas vabatahtlikul tööel. ERKLi kuuluvate paikkondlike käsitööühenduste tase on ebaühtlane kohalike käsitöölise kaasatuse, käsitööesemete kvaliteedi ja arendustegevuste osas kuna vabatahtliku töö tegijatele ei saa esitada ühtseid erialase ettevalmistuse nõudeid. Samuti on käsitööettevõtjate kaasumine ühenduste tegevusse

¹ Raagmaa, Garri jt. 2011 **Eesti pärandtehnoloogia ja käsitöösektori uuring**. Aruanne. Tartu-Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

ebaühtlane ning käsitöö rolli loomemajanduse osana ei teadvustata piisavalt. Sisutegevuste ühtlustamiseks ja kvaliteedi tõstmiseks on vajalik käivitada erialaste koolituste programm, mis on suunatud paikkondlike käsitööühenduste juhtidele, ringijuhendajatele, õpetajatele ja ettevõtjatele.

Mentorprogrammi kaudu lahendatavad põhiprobleemid:

- käsitöövaldkonna (käsitöömeistrid, -ettevõtjad, harrastajad ja ühendused) koolitamine ja nõustamine saab olema kõikides paikkondades soovitud tasemel;
- traditsiooniliste käsitööoskuste säilimine ja edasiandmine on piirkonniti jätkusuutlik, luuakse süsteemne nõustamine ja toetus paikkondadele;
- käsitöö väikeettevõtjad ja käsitööõpetajad kaasatakse valdkonnapõhise nõustamise süsteemi.

4.4. Käsitöö mentorid

Mentor omab valdkonnaga seotud kõrg- või kutseharidust või erialast kutsetunnistust ja on läbinud kutsealaseid täiendkoolitusi.

Mentoriks on:

- käsitöömeister;
- käsitööettevõtja;
- käsitööõpetaja;
- käsitööteadur;
- kunstnik;
- etnoloog;
- etnograaf;
- kultuuriloolane.

4.5. Käsitöö mentorkoolituste teemad

- käsitööoskuste ja tehnikate uurimise ning õpetamise metoodika;
- telgedel kudumine;
- silmuskudumine;
- heegeldamine ja teised pitsivalmistamise tehnikad;
- tikkimine;
- vööde ja paelte punumine;
- nahatöö;
- sepis;
- ehtevalmistamine;
- puutöö;

- vanad ehitustraditsioonid;
- kivitöö;
- tohutöö;
- kohalike käsitöötraditsioonide uurimise ja õpetamise metoodika;
- rahvarõivaste komplekteerimise-, valmistamise- ja kandmise traditsioonid;
- kohalike loodusmaterjalide kasutamine käsitöös;
- loomemajandus käsitöö valdkonnas;
- käsitöö tootearendus ja turundus.

4.6. Käsitöö mentorprogrammi oodatavad tulemused ja kaudne mõju

- säilivad vanad käsitöötraditsioonid ja oskused;
- avanevad uued võimalused vaimse kultuuripärandi hoidmiseks ja säilitamiseks;
- toimib senisest kättesaadavam erialane nõustamine;
- paraneb käsitööalane ettevõtluskeskkond;
- motiveeritakse noori õppima ja töötama käsitöövaldkonnas;
- suureneb käsitööühenduste ja -harrastajate arv;
- turule jõuavad uued kvaliteetsed käsitöötooted.